

DOI 10.36074/logos-06.02.2026.021

СИСТЕМНІ УДАРИ ПО ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ ЯК ОЗНАКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ: ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 442-1 КК УКРАЇНИ

Мельничук Олександр Олегович¹**Науковий керівник: Оробець Костянтин Миколайович²**

1. аспірант кафедри кримінально-правової політики*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, УКРАЇНА***ORCID ID: 0009-0008-9497-0660****2.** канд.юрид.наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правової політики*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, УКРАЇНА***ORCID ID: 0000-0001-8783-3950**

У світлі сучасної міжнародної та національної практики кримінального переслідування за злочини проти людяності, особливого значення набуває аналіз таких дій держав-агресорів, які призводять до масових страждань цивільного населення не лише безпосередньо, а й шляхом створення умов, несумісних із життям. Яскравим прикладом цього є системні масовані удари Російської Федерації по енергетичній інфраструктурі України, які знищують критичні об'єкти тепла, електроенергії та водопостачання під час зимового періоду.

Відповідно до офіційної інформації Служби безпеки України, лише з початку жовтня 2025 року було задокументовано 256 комбінованих повітряних атак на об'єкти енергосистеми, зокрема 11 гідроелектростанцій, 45 теплоелектроцентралей, 49 теплових електростанцій та 151 електростанцію в різних регіонах України [1]. Ці атаки призвели до масових відключень електро- і тепlopостачання, а також порушень водопостачання у мільйонів цивільних громадян під час морозів, тобто створили умови, які відповідають визначенню «винищення» як однієї з форм злочинів проти людяності відповідно до примітки до ст. 442-1 КК України [2].

ABSCHNITT 8.
RECHT UND VÖLKERRECHT

Така правова кваліфікація була офіційно надана СБУ, яка розцінила удари як системні та свідомо спрямовані на створення нестерпних умов життя для цивільного населення з метою його знищення або примусу до переміщення [1].

Це вперше в українській практиці злочини проти людяності кваліфікуються не лише як результат фізичного насильства (вбивства, катування, зґвалтування), а як злочин, пов'язаний із широкомасштабним впливом на базові життєві умови населення. Така кваліфікація розширює горизонти правозастосування ст. 442-1 та свідчить про правову еволюцію підходу до документування і переслідування міжнародних злочинів в умовах гібридної війни.

Водночас офіційна статистика Офісу Генерального прокурора свідчить, що практика застосування ст. 442-1 КК України перебуває на початковому етапі формування: упродовж 2025 року за цією нормою розпочато лише п'ять кримінальних проваджень, розслідування яких триває [3]. Така кількість є незначною порівняно з масштабом зафіксованих злочинів, пов'язаних зі збройною агресією РФ, та демонструє, що кваліфікація діянь як злочинів проти людяності поки що застосовується обмежено. Це зумовлено як новизною самої норми, так і складністю доведення її ключових ознак – системності або широкомасштабності нападу та наявності державної політики. Разом із тим, саме такі справи, як провадження СБУ щодо ударів по енергетичній інфраструктурі, можуть стати каталізатором для розширення практики застосування ст. 442-1, перетворюючи її з декларативної норми на реальний інструмент притягнення до відповідальності за найтяжчі міжнародні злочини.

Особливої уваги потребує і потенційна відповідальність організаторів і координаторів цієї системної кампанії знищення інфраструктури, з огляду на можливість застосування статті 31-1 КК України про відповідальність командирів і начальників, а також концепції відповідальності вищого політичного керівництва [2]. Таким чином, злочини проти людяності можуть бути інкриміновані не лише безпосереднім виконавцям, а й тим, хто ухвалює стратегії збройної агресії з очевидними наслідками для мирного населення.

Реалізація таких кримінальних проваджень має ключове значення як для формування правової позиції України у міжнародних судах, так і для утвердження принципу невідворотності покарання на національному рівні. В умовах триваючої війни ці приклади створюють прецедент для практичного втілення норм міжнародного кримінального права у національну систему, що є не лише правовим викликом, а й ознакою юридичної зрілості української держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Служба безпеки України. (2026, 15 січня). *СБУ кваліфікує удари РФ по українській енергетиці як злочини проти людяності (відео)*. <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-kvalifikuie-udary-rf-po-ukrainskii-enerhetytsi-yak-zlochyny-proty-liudianosti-video>
- [2] *Кримінальний кодекс України* від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. (2001). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
- [3] Офіс Генерального прокурора. (2026). *Інформаційне повідомлення про злочини проти людяності* [Файл]. https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=279658